

Sorolla 'in love'

E. CERDÁN TATO

Diumenge passat, com que plovia molt, em vaig refugiar en l'Obra Cultural de Bancaixa, i vaig veure l'exposició *Visió d'Espanya* de Joaquim Sorolla. Em feren passar per un comptador, on s'especificava que prop de tres-centes mil persones ja havien visitat l'exposició, i una amable assistenta em va prestar una videogüia, en què Felipe Garín i Facundo Tomás anaven desgranant cadascuna de les obres. En el moment de veure el llenç dedicat a Catalunya, vaig escoltar les explicacions del professor Garín, en què comentava que el pintor, per fer aquesta obra, va buscar un paisatge que li recordara el de Xàbia, on havia estiuat felicitament durant tres anys. Cal dir que, personalment, aquest és el Sorolla que més m'agrada: durant aquells estius a la Marina va investigar els colors de la mar i, en especial, els contrastos que s'hi produeixen quan els xiquets naden en aquelles aigües transparents com un cristall. A la Malva-rosa no podia treballar en això: la mar de València és lletosa, verda oliva, remoguda, el cos submergit desapareix en les aigües per complet. En canvi, a Xàbia, va perfilar aquells cossos flotant en aquella mena d'èter, en aquelles aigües transparents, a vessar de suggeriments. Aquella mar Mediterrània que Van Gogh va descriure amb tanta certesa: "La Mediterrània té color de verat. És a dir, sempre canviant". Sens dubte, Sorolla ha estat un dels pocs pintors que ha aconseguit copsar aquells colors canvians de la mar Mediterrània. La sèrie dels nadadors m'entusiasma, i penso que en aquells moments rivalitzava amb Monet, en el moment de capturar aquell infinit catàleg de reflexos. Malauradament, va abandonar de manera precipitada aquells estudis i no va tornar mai més a Xàbia. Antoni Espinós, en un text del catàleg *Sorolla a Xàbia*, aporta una pista d'aquella partida, amb un episodi molt desconegut: "Però aquell any abandona precipitadament Xàbia a causa d'un succés tèrbol que tots ocultaren amb un pacte de silenci. Pareix que Sorolla durant aquest estiu intimà amb una de les criades que anaven a llavar a la senia dels Cruanyes, un lloc paradisiac al resguard de la calitja, on la frescor humida dels gesmilers, l'ombra desitjada del parral i la tranquil·la remor de l'aigua omplien l'esperit... i despertaven els sentits. El cas és que la xica tenia un nuvi, que era carrabiner, el qual, assabentat d'aquella confiança artística, li pegà un tret. Ni de les circumstàncies, ni dels implicats, ni del desenllaç sabem res més. Ben cert és que després de 1905 Sorolla mai no tornà a Xàbia". Ah, el destí dels homes depèn, de vegades, d'imponderables com aquest! Si aquella criada no haguera tingut un nuvi carrabiner potser Sorolla hauria intensificat les seues anades a Xàbia i potser hauria seguit investigant aquell joc de la llum sobre la mar de la Marina. I qui sap si aquest descobriment —juntament amb la jocunda troballa feta en aquella senia "paradisiaca"— hauria canviat la seua manera de pintar i l'hauria fet més arriscat i modern. Era el seu moment. Però el carrabiner, amb aquell tret, va fer desaparèixer qualsevol vel·leïtat de canvi. Com bé ho demostra aquesta rematada final, antiquada i una mica esperpèntica, de les seues visions d'Espanya.

El QUADERN deixarà de publicar-se fins el dia 14 de gener amb motiu de les vacances de Nadal

Mentre s'apagaven els ecos, ben disputats, de l'últim assaig de referèndum que diversos grups sobiranistes han convocat per mig Catalunya, ens ha arribat el fred, i ha cobert amb un mantell de neu bona part del territori. A part de les incomoditats, s'ha de reconèixer que aquest és un bonic decorat per a preparar el Nadal. Potser les vacances i el clima ens ajuden a refredar el cap i l'esperit, tal com convé per agafar amb ànims el nou any, amb tot el que ens espera.

De cara a aprofitar bé aquests dies, els escriptors solem recomanar la lectura d'un bon llibre, si pot ser escrit per nosaltres mateixos. Com que aquest no és el meu cas, ara com ara, perquè no tinc cap llibre nou, bo ni roí, per a oferir-los, m'hauré de cenyir a parlar de les altres novetats. De fet, n'hi ha moltes i bones; més de les que cabrien en aquesta columna, i per això em reduiré a les traduccions, que també n'hi ha un bon grapat. Constatar que hi ha tantes traduccions recents, i que les editorials o els traductors valencians hi han tingut prou a veure, ja és, per si sol, un excel·lent regal nadalenc.

D'algun d'aquests llibres, ja n'he parlat ací, com de l'esplèndid *Pensaments en una estació seca*, de Gerald Brenan, traduït per J. Marco i publicat per 3i4. També 3i4 edita *El germà Jacob* de George Eliot —aquella imensa novel·lista amb pseudònim masculí que era Mary Anne Evans—. Com que, fins on jo sé, tot el que va escriure és extraordinari, aquest llibre també ho deu ser.

Els amics dels clàssics estaran d'enhonorada, perquè podem llegir en català un dels llibres més grans —i primerencs— que s'han escrit mai, que no és altre que les *Històries* d'Heròdot, traduït pel castellonenc Rubén J. Montañés, que és una de les persones amb més domini del grec, clàssic i modern, i més instint literari que hi ha per aquestes parts del món. Feia anys que Montañés no ens obsequiava amb una traducció

seua, però l'espera ha valgut la pena, perquè torna ni més ni menys que amb Heròdot, i La Magrana ho publica. Pel seu costat, Edicions 62 trau una nova versió de l'*Anàlisi* de Xenofont i un altre traductor valencià altament competent, Jordi Pérez Durà, reuneix la *Poesia eròtica* d'Ovidi en la Bernat Metge.

D'èpoques posteriors, hi ha tres clàssics essencials, l'imminent *Llibre de Meravelles* de Marco Polo en versió de Manuel Forcano, la *Utopia* de Thomas More, traduïda per Joan M. del Pozo (hi havia una

versió prèvia, de Joan Valls, i una valuosa recopilació d'altres escrits seus, en versió d'Assumpta Tomàs) i una traducció de l'*Autobiografia* completa de Charles Darwin, a cura de Sam Abrams, que competirà amb la que Jaume Terradas publicà fa poc a la Universitat de València.

Del segle XX —i XXI—, n'hi ha tant com es vulga. Entre aquesta abundor, destacaria un llibre de *Poemes* d'Ossip Mandelstam, traduït molt bé per Helena Vidal. Quant a la narrativa, en primer lloc, la nova versió de *El Gattopardo* del príncep de Lampedusa. Un novel·lista de sensibilitat molt afí, Llorenç Villalonga, ja havia traduït, fa anys, aquesta obra mestra. El traductor d'ara, Pau Vidal, té l'avantatge de partir de l'original, corregit pel mateix príncep, i no de la versió retallada que, per coses de les edito-

rials, era la que es va fer famosa i la que va traduir el genial narrador mallorquí. A això, podem afegir dos Nobels publicats a Bromera, *El museu de la innocència* d'Ohmar Pamuk i *L'home és un gran faisà en el món*, de Herta Müller. La segona és una novel·la breu i memorable, d'un lirisme roent, captivador, i una duresa compacta. I a més John Cheever, Paul Auster, Yasunari Kawabata, el jove i contundent Ingo Schulze, etc.

I ja que parlem d'editors o traductors valencians, cal fer un esment a part de Jaume Ortola i la seua editorial Riu-

intel·ligència d'un pensador econòmic —i polític— molt brillant. Més oportú encara és el llibre de Paine: un pamflet a favor de la independència americana, escrit amb un rigor conceptual, una verva i una habilitat polèmica que es troba molt a faltar darrerament. Al contrari que els nord-americans, els independentistes catalans se sorprendrien molt si algú els deia que podrien mobilitzar el sentit comú a favor seu, i per això no han escrit mai, ni de lluny, un llibre com el de Paine. Ni l'han escrit ni se l'esperen. Ells s'estimen més Alfons López Tena

CARTES DE PROP

Regals

ENRIC SÒRIA

Volums que aspiren a convertir-se en regals nadalencs en la Casa del Llibre, a València. / SANTIAGO CARREGUÍ

Constatar que hi ha tantes traduccions recents ja és, per si sol, un excel·lent regal

rau. Ortola és un jove valencià resident a Barcelona, on ha publicat, entre altres coses, el *Faust* de Goethe. Ara torna a la càrrega amb tres llibres traduïts per ell: *Allò que es veu i allò que no es veu* de Frédéric Bastiat, *Sentit comú* de Thomas Paine i *El príncep d'Homburg* de Heinrich von Kleist. Bastiat fou un dels grans economistes liberals del segle XIX. Algú pot discutir l'oportunitat de llegir aquest autor, sempiternament citat per Hayek, ara que sembla que s'imposa el retorn a Keynes, però això seria ignorar la claredat, l'agut sentit de la ironia i la

(que també és valencià), i així els va.

Finalment hi ha aquest geni estrany i prodigiós que és Von Kleist. *El príncep d'Homburg*, com totes les seues, és una obra desconcertant. Ens parla d'un conflicte entre disciplina i passió, amb molt de patriotisme per enmig, però també d'un xoc, brutal, entre somni i vigília, d'un inquietant laberint de principis en pugna i d'una estranya lògica de l'absurd. Com en aquella devastadora i quasi còmica tragèdia de la dignitat que és *Michael Kolhaas*, com en la sinistra meravella de *El terratrèmol de Xile*. Amb raó Franz Kafka admirava l'art abismal de Kleist. El lector d'aquesta obra pot sentir-se estranyat, o indecis. Però si se la mira bé, tindrà prou matèria per a rumiar la seua perplexitat al llarg dels dies. Sens dubte, un gran regal de Nadal.

Novel·la

Pell d'escata
Enric Lluch

Edicions Bromera
Alzira, 2009

Què hi ha de llegenda i què de realitat en una història misteriosa contada per un altre? Aquesta

incògnita marca l'argument de la novel·la, una ficció ambientada a Dènia però que, en principi, podria tindre qualsevol altre escenari costaner. El protagonista, un biòleg i erudit local, es fa amb una còpia del dietari personal de l'apotecari, mort recentment. El manuscrit relata un esdeveniment inquietant: la troballa enmig de la mar, amb uns pescadors com a testimonis, d'un jove amb la pell plena d'escates.

Poesia

La dansa dels versos
Marc Granell

Editorial Diàlogo
València, 2009

Que Marc Granell publiqui un llibre de poesia és sempre una notícia. Si es

tracta d'un volum adreçat al públic infantil, la cosa adopta perfils de festa. Amb il·lustracions del dibuixant gallec Xan López Domínguez, aquesta "dansa de versos" aborda situacions de la vida quotidiana, de la natura i de la ciutat, de les persones, les plantes i els animals, en la línia d'altres treballs de l'autor, caracteritzats per descartar completament la idea que els nens siguen estúpids.

Assaig

Franco contra Flash Gordon
Vicent Sanchis

Tres i Quatre
València, 2009

Amb aquest llibre, Vicent Sanchis, periodista valencià de llarga trajectòria (va

ser director del diari *Avui*), va guanyar el premi Joan Fuster d'assaig. Es tracta d'un llibre que revisa les pràctiques de la censura franquista, però amb un objecte d'estudi del tot singular. No se centra en la música, el cinema o la literatura, sinó en la història gràfica, en el món dels tebeos. Flash Gordon, concretament, va ser objecte de tota mena de manipulacions ideològiques per part de la dictadura.